

MÚLTUNK EMLÉKEI ROVAT

AZIENDA ASSICURATRICE – A HABSBERG MONARCHIA ELSŐ ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓTÁRSASÁGA

(Szerzők: Horváth Gyula – Tamás Gábor)

1822 a magyar, az osztrák és az olasz biztosítási történetében egyaránt fontos dátum. Ekkor alakult meg Triesztben az Azienda Assicuratrice, amelyhez hasonló biztosítót sem a Habsburg Monarchia területén, sem Itáliában nem alapítottak korábban. A társaság kezdetben tengeri és folyami szállítmánybiztosítással és tűzbiztosítással foglalkozott, majd a termékpalletta néhány év múlva a jégkárbiztosítással egészült ki. Ezekben a biztosítási ágakban jóval az Azienda alapítása előtt működtek már társaságok a Monarchia területén. Tűzbiztosításban a Felső-Ausztriai Tűzbiztosító legalább tíz, folyami szállítmánybiztosításban a Révkomáromi tizenöt évvel előzte meg a trieszti biztosítót, hogy az olasz városok, például Velence XVIII. századi tengeri szállítmány- és hajóbiztosítóirol ne is beszéljünk. Miben hozott akkor újdonságot az Azienda alapítása?

Az Azienda címere egy 1851-es magyar nyelvű életbiztosítási tájékoztatón

Az elődök – a felsorolt társaságok is – kivétel nélkül egy-egy üzletágra, azon belül is egy szűk földrajzi területre koncentrálták működésüket.¹

Ennek a mai biztosítási gyakorlattól gyökeresen eltérő magatartásnak jó oka volt. Amikor egy kötvényt elad a biztosító, az általa vállalt kockázat három jól megkülönböztethető részre bomlik. Az első elem a fizikai kockázat, amely ekkoriban leginkább a korábbi kártapasztalatokból volt utólagosan becsülhető, eltekintve az életbiztosításoktól, ahol a legkorábbi halandósági táblák megjelenése óta előzetesen kalkulálták a halálozási valószínűségeket. A kockázat második eleme a kor embere által Isten akaratának tekintett bizonytalanság, amelynek előrejelzésére kísérletet sem tettek. A harmadik pedig a morális kockázat, amely a felek közötti információs aszimmetriából és érdekellentétből adódik.² Ez utóbbi kezelésének bevett módja az iparosodás előtt a személyek közötti bizalom alapult. Ez a bizalom a személyes ismeretségen, de legalább is a személyes találkozás során szerzett benyomásokon alapult. Ennek a – jelentős mértékben kulturális (vallási és etikai) meghatározottságú – bizalomnak a megléte volt a feltétele mindenfajta gazdasági interakciónak, ez határozta meg a legszélesebb értelemben vett hitel(kép)ességet. A bizalom

hiánya – például végtelenül hosszú és bonyolult feltételszövegek formájában – egyfajta adóként drágít meg minden tranzakciót.³

Az elődök egy-egy üzletágra, egy szűk földrajzi területre koncentrálták működésüket.

A személyes bizalmon alapuló gazdaságnak mindenütt, így a biztosításban is területi és szakmai korlátai voltak, a legnagyobb iparvállalatoknak, sőt bankoknak sem lehetett néhány száznál több beszállítójuk és ügyfelük. A Habsburg Monarchia területén az Azienda volt az első biztosítótársaság, amely megpróbálta maga mögött hagyni ezeket a hagyományos területi és ágazati kereteket, és több ágazatban a birodalom egész területére kiterjeszteni a működését. A több ágazatot művelő általános biztosítótársaság gondolata nem csak az osztrák birodalomban volt újdonság, a sokkal fejlettebb angol piacon is kizárólag specialista, egyágazatos társaságok működtek.⁴

A mögöttes gondolat a mai biztosítási szakember számára természetes: a növekedő morális kockázatot ellensúlyozhatja a területi és ágazati diverzifikációnak a fizikai kockázatokra gyakorolt kedvező hatása. Az Azienda alapítói ugyanakkor egy olyan korban éltek, amikor a család eltűrése akkor sem volt elfogadható magatartás egy vállalat részéről, ha a megelőzés határköltése meghaladta az abból remélhető határhasznot.⁵ Az ökonomikus gondolkodás mindenre kiterjedő primátusa inkább csak a XX. századtól jellemző.

Több ágazatot művelő általános biztosítótársaság nem csak az osztrák birodalomban volt újdonság.

Az Azienda korai tevékenységében éppen ezért a hagyományos és a modern megközelítés keveredik. A fizikai távolságokat helyi képviselők kinevezésével győzték le, ez némileg segített a morális kockázat csökkentésében is, bár a képviselők igen nagy területeken dolgoztak. A siker kulcsa ebben az időben is a megfelelő képviselők kiválasztása volt. A 30-as években a társaság pesti képviselője a tekintélyes kereskedő és bankár, Kappel Frigyes, Lónyai Menyhért későbbi pénzügyminiszter veje; a délvidéki megyékért is felelős szegedi képviselő pedig a fiatal Weisz Bernát Ferenc, akinek biztosítási karrierjében az Azienda jelentette az első lépést.

A vegyes megközelítést jelzi, hogy – noha az Azienda részvénytársaságként működött – a jégkárbiztosítást kölcsönösségi alapon művelte a vetélytárs Milánói Jégbiztosítóhoz és a Batthyány Lajos elnökletével 1843-ban alakult pesti Jégkármentő Magyar Egyesülethez hasonlóan.

A koncepció sikerét nemcsak az jelzi, hogy az Azienda évtizedekig meghatározó szereplője maradt az osztrák–magyar biztosítási piacnak, hanem az is, hogy hamarosan újabb trieszti, majd bécsi követői akadtak. Húsz év sem telt el, és az Aziendán kívül egyaránt általános biztosítótársaságként, birodalmi méretekben üzemelt az Adriai, a Nouva, az Első Bécsi Tűzkárbiztosító és a Generali, mely rendkívül fejlett területi szervezetével és az életbiztosítás 1834-es bevezetésével messze túllépett az úttörő Aziendán mind diverzifikációban, mind pedig sikerességben.⁶

A társaság az alapítást követően nem sokkal megkezdte magyarországi működését is, folyamati hajó- és szállítványbiztosításban eleinte a Révkomáromi legfontosabb versenytársa volt.

Több évtizedes működése során nemegyszer láthatjuk a magyar alapítású biztosítókkal való heves piaci, sajtó- és politikai csatáinak bizonyítékát. Hajóbiztosításban részt vett a trieszti biztosítók és az Első Bécsi által létrehozott árkartellben, amely a Révkomáromi és a Győri Hajóbiztosító kizorítását célozta, majd lényegében ugyanezek a társaságok alkották az Első Magyar alapítása után a gyáripari Concordátot, szintén kölcsönös áregyeztetés és kockázatmegosztás céljából. Az Első Magyar alapítása körüli egyébként is heves sajtóvitában a legnagyobbat éppen az Azienda képviselőjének álnéven írt röpirata szolgált.⁷ A magyar főurak politikai befolyásának tulajdonítható ugyanakkor, hogy nem sokkal a pesti Jégkármentő 1843-as megalakítása után, előbb Pesten, majd az egész országban eltiltották a trieszti társaságot a jégbiztosítás művelésétől.

Az Azienda változatlan formában 1882-ig állt fenn, ekkor jelentős francia tőke bevonásával átalakult. Az élet és a nem-élet ágakat kettéválasztották az Azienda Osztrák Francia Élet- és Járadékbiztosító, illetve Azienda Osztrák Francia Elemi- és Balesetbiztosító társaságokra, és székhelyüket is Bécsbe tették át.

Az Azienda közvetlenül az átalakulás előtt az osztrák–magyar piac öt legnagyobb biztosítója közé tartozott, jelentősen lemaradva a két fiatalabb trieszti cégtől, a Generalitól és az Adriaitól, és körülbelül egy kategóriában a pesti Első Magyarral és a bécsi Anker életbiztosítóval. A két nagyobbik trieszti cég a monarchiában bejegyzett társaságok mérlegfőösszegének körülbelül 20-20 százalékát, három követőjük 10-10 százalékot tudhatott magáénak, a maradék 30 százalékon közel két tucat kisebb cég osztozott.⁸

Az utódtársaságok 1889-ben újra átalakultak, és ekkor már végleg elvesztették az Azienda nevet. Az elemi és balesetbiztosító beolvadt az osztrák Phönix Általános Biztosítótársaságba, az életbiztosító pedig, átveve a Phönix életbiztosítási állományát, Phönix Életbiztosító Társaságként folytatta rendkívül agresszív és gyors növekedését egészen a biztosítástörténet egyik legjelentősebb csődjéig 1936-ban. Ez azonban már egy másik – a magyar piacot alaposan megrázó hatása miatt –, szintén ezekre a lapokra kívánczoló történet.

HIVATKOZÁSOK

- ¹ A Révkomárominak például eleinte nagyrészt – a társaságban amúgy sok esetben részvényesként is érdekelt – komáromi gabonakereskedők és hajótulajdonosok az ügyfelei.
- ² Robin Pearson: Moral Hazard and the Assessment of Insurance Risk in XVIII. and early XIX. century Britain, *The Business History Review* vol. 76. No.1. (Spring, 2002) pp. 1–35.
- ³ Francis Fukuyama: Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity, Harmondsworth UK, 1996.
- ⁴ Robin Pearson: Towards an historical model of service innovation: the case of the insurance industry 1700–1914, *The Economic History Review*, New Series Vol. 50. No. 2 (May, 1997) pp. 235–256.
- ⁵ Kitérő példa erre, hogy az első ismert magyarországi biztosítási család (1810) elkövetőjét, Berki István hajótulajdonost sajtón keresztül nyilvános bocsánatkérésre is ítélte a bíróság.
- ⁶ Az Azienda csak 1851-ben vezeti be az életbiztosítást, ekkor azonnal a magyar piacon is.
- ⁷ Reach J. képviselő Rehák néven, a magyar társaság koncepcióját elhibáztattak tartó, 1858 májusában közreadott röpiratának – az arra adott válaszokon túl is – jelentős utóélete volt. Érveik megjelentek egy évvel később Rózsai Antal egyébként álnéven megírt röpiratában, amelyet az EMABIT vezetői a társaságtól éppen távozó Fényes Eleknek tulajdonítottak nyilvánosan a „rehákkfélek” kategóriájába sorolva a hazai statisztika későbbi atyját.
- ⁸ A Magyar Compass 1875–1882 közötti számaiban megjelent mérlegadatok alapján.

SZERZŐI ÚTMUTATÓ A BIZTOSÍTÁS ÉS KOCKÁZAT FOLYÓIRATBAN PUBLIKÁLÓK RÉSZÉRE

A kéziratokat elektronikus (PDF- és Word-/Excel-fájl formátumban) mellékletként csatolva kérjük beküldeni az erzsebet.kovacs@uni-corvinus.hu e-mail címre, egy másolattal a MABISZ-ba (katalin.lencses@mabisz.hu).

A kézirat befogadásához csatolni szükséges még a kitöltött [szerzői nyilatkozatot](#).

Terjedelmi ajánlás: 1-1,5 ív (1 ív=40 000 karakter). A közlemények hossza a 60 000 karaktert (szókötéssel) ne haladja meg! A karakterszámok tartásakor kérjük figyelembe venni, hogy amennyiben a cikkben/tanulmányban ábra vagy egyéb bokszt jelenik meg, akkor az ábránként 300 karakterrel kerül beszámításra.

A kézirat tartalmazza:

- címloldal
- magyar összefoglalás, magyar kulcsszavak
- szöveg
- irodalomjegyzék
- táblázatok
- ábrák
- lábjegyzetek

1. A címloldalon sorrendben a következők szerepeljenek: a kézirat címe, esetleg alcíme, a szerzők neve, a szerzők tudományos fokozata, titulusa, a szerzők munkahelye, a szerzők beosztása! Továbbá kérjük megadni a levelező szerző e-mail címét, telefonszámát és a beadás dátumát!

2. Az összefoglalást magyar és angol nyelven kérjük beküldeni, külön-külön lapon! Ez nem tartalmazhat rövidítéseket. Megszerkesztésekor az alábbiakat kérjük figyelembe venni: „Bevezetés”, „Célkitűzés”, „Módszer”, „Eredmények” és „Következtetések” lényegre törő megfogalmazása oly módon történjen, hogy csupán az összefoglalás elolvasása is elegendő legyen a dolgozat lényegének megértéséhez. A magyar és az angol összefoglalás hossza igazodjon egymáshoz, a maximális karakterszám: 1000 lehet. Maximum öt kulcsszó adható meg a magyar és az angol nyelvű összefoglaló után, szerepeljenek továbbá a JEL-kódok!

3. A kézirat világos, jól tagolt szerkesztése különösen fontos, beleértve az alcímek megfelelő alkalmazását is. Az eredeti közleménynél a bevezetőben néhány mondatban meg kell jelölni a kérdésfeltevést. A módszertani részben világosan és pontosan mutassuk be és hivatkozzunk azokra a módszerekre, amelyek alapján a szerzők az eredményeket megkapták! Az eredmények és a diszkusszió részeit külön és érthetően szükséges megszerkeszteni. A diszkusszió rész legyen kapcsolatban az ide vonatkozó legújabb ismeretanyaggal, valamint azokkal a megállapításokkal, amelyekből a szerzők a következtetéseket levonták. Az eredmények újszerűsége világosan tűnjön ki! A módszerek, eredmények, megbeszélés részek megfelelő alcímet kapjanak! A kéziratban az ábrák helyét, címét kérjük arab számokkal jelölni! A cikken belül lehetőség szerint kérjük kerülni az alfejezetek számozását!

4. Az irodalmi hivatkozásokat a legújabb eredeti közleményekre és összefoglalókra kell korlátozni. Kizárólag azok az irodalmi felsorolások szerepeljenek, amelyekre a szövegben utalás történt, és közvetlen kapcsolatban vannak a kutatott problémával. Háromnál több szerző esetén a három szerző neve után „et al” irandó. A szövegközi szakirodalmi utalásokat zárójelben kérjük feltüntetni, például (Osipian, 2009)! Amennyiben valamelyik szerzőtől több, azonos évben megjelent munkára hivatkozik, a művek megkülönböztetésére használja az évszám mellé írt a, b, c stb. indexet. Szó szerinti idézetnél az oldalszám kötelezően jelölendő. Az irodalomjegyzéket a tanulmány végén ábécésorrendben közöljük a következőképpen:

- Könyveknél: Dickson DCM (2005): Insurance Risk and Ruin, Cambridge University Press
- Tanulmánykötetekben, gyűjteményes kötetekben megjelent

publikációknál: Mario Jametti & Thomas von Ungern-Sternberg (2003): Assessing the Efficiency of an Insurance Provider – A Measurement Error Approach, CESifo Working Paper Series 928, CESifo Group, Munich

- Folyóiratban megjelent cikkeknél:

Wiltrud Weidner – Robert Weidner (2014): Identifikation neuer Ansätze zur individuellen Kfz-Tarifierung, *Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft*

May, Volume 103, Issue 2, pp. 167–193.

Dickson DCM. (2006): Premiums and reserves for life insurance products, *Australian Actuarial Journal*, vol. 12 (2), pp. 259–279.

- Webcímeknél:

Insurance Europe (2012): How insurance works

Online: <http://www.insuranceeurope.eu/uploads/Modules/Publications/how-insurance-works.pdf>

5. A táblázatokat címmel kell ellátni, és minden táblázatot külön lapon szükséges megadni. A táblázat ne legyen kép, a táblázatokat Wordben/Excelben kérjük elkészíteni!

6. Az ábrák a kéziratban megfelelő helyen, számozottan (arab számok) szerepeljenek, és címmel is el legyenek ellátva! Kérjük a mértékegységeket, jelmagyarázatokat értelemszerűen történő megadását! Az ábra forrását is kérjük megjelölni, így a szövegben megfelelő helyen jelenjen meg az ábrákra, táblákra, jegyzetekre való hivatkozás. Az ábrákat és grafikonokat nagyfelbontású képként és xls formátumban egyaránt külön kérjük csatolni a beküldött íráshoz.

7. Az ábrák és táblák elnevezése az ábra, illetve táblázat felett szerepeljen, a forrásmegjelölés pedig alul!

8. A képleteket a jobb oldalon, zárójelben folyamatosan kérjük számozni!

9. A lábjegyzetek a felhasznált irodalom elé, a folyószöveg után kerüljenek!

10. Két-három oldalanként kérünk javasolni egy-egy kiemelésre szánt mondatrészt a szövegből!

11. A Biztosítás és Kockázat folyóirat csatlakozott a DOI CrossRef rendszerhez, ezért kérjük a cikkek irodalomjegyzékében feltüntetni minden olyan forrás DOI azonosítóját linkként, amelyet szintén a CrossRef-nél regisztráltak más folyóiratok. Erre a célra használható a CrossRef keresője: <http://search.crossref.org/>. A DOI-ból úgy képezhető link, hogy elé kell írni: <http://dx.doi.org/>

12. A szerkesztőség szívesen fogad recenziókat is, melyek egy biztosításpolitikai szempontból érdekesnek ítélt könyv ismertetését tartalmazzák, azzal a céllal, hogy a figyelmet az adott műre minél szélesebb körben felhívják. A recenzióval szembeni elvárások az alábbiak:

- Szükséges feltétel a mű valamennyi bibliográfiai adatának pontos feltüntetése.

- Tartalmaznia kell minimálisan a könyv szerzői ismertetését, szerkezeti felépítését. A recenzió szerzője ezen túlmenően megosztja az olvasóval a könyvvel kapcsolatos észrevételeit, benyomásait, akár kritikai értékelést is.
- A jó recenzió felkelti a vágyat az olvasásra, miközben annak tudományos értéke is tetten érhető, szakmai szemmel – az ajánló szempontjain keresztül – orientálja a könyv potenciális olvasóját.
- Az idézetek és források megjelölésénél – amennyiben ilyenek vannak – be kell tartani a Biztosítás és Kockázat szerzői útmutatójában foglaltakat.
- Ajánlott terjedelem: 2-5 oldal.

Köszönjük, hogy a megfelelően előkészített kézirattal Ön is segíti munkánkat!

Biztosítás és Kockázat Szerkesztősége